

Oslobodenie Kysuckého Nového Mesta

Rok 1945 bol posledným rokom druhej svetovej vojny. Na západnom fronte bol odrazený posledný zúfalý Hitlerov pokus o protiofenzívu v Ardenách a západní spojenci tlačili nemecké vojská z okupovaných území do Ríše. Obdobná situácia bola na i na východnom fronte, kde mohutná ofenzíva Červenej armády (ďalej ČA) prinútila nepriateľa k ústupovo – obrannému spôsobu boja. Od prekročenia hraníc Slovenska v Duklianskom priesmyku na jeseň 1944 sa začalo oslobodzovanie územia Slovenska v rámci znovu obnoveného Československa.

Severozápadné Slovensko a tým pádom aj kysucký región bolo oslobodené v rámci Ostravskej operácie zameranej na dobytie priemyselného Sliezska. Operáciu prevádzal 4. ukrajinský front pod velením generála Petrova, od ktorého prevzal velenie 23. marca 1945 generál Jeremenko. Južné krídlo na osi Liptovský Mikuláš – Ružomberok – Dolný Kubín – Žilina – Čadca bol operačný priestor 18. armády generála Gastiloviča. Do zostavy 18. armády patrila 138. strelecká divízia Karpatská („Karpatská“ bol čestný titul) plukovníka Vasilija Jefimoviča Vasilieva, ktorá oslobodila západnú časť vtedajšieho okresu Kysucké Nové Mesto.

Samotné okresné mesto dosiahli sovietske jednotky 30. apríla 1945, údajne okolo 6:30. Postúpili tu z Radole po bojoch vo Vadičovskej doline, kde postupne od 26. apríla oslobodili Horný i Dolný Vadičov, Pažite i Radoľu. Ustupujúce nemecké vojská vyhodili do vzduchu oceľový oblúkový most z roku 1875. Detonácia bola taká silná, že tlaková vlna zhodila na zem chlapcov sledujúcich situáciu asi 200 metrov od epicentra na radoľskej strane a narazila na steny okolitých budov, kde povybíjala okná. Medzi spomínanými chlapcami, bol pán Ľudovít Macúš (1931), ktorý mi poskytol ústne svedectvo z tohto obdobia. Niekoľko oneskorených nemeckých vojakov operujúcich v obciach Oškerda, Radoľa, Budatínska Lehota a Povina tak zostalo odrezaných od jedinej ústupovej cesty na pravý breh Kysuce. V zúfalom boji o život sa snažili prekonať rieku krkolomným prelezením trosiek alebo preplávaním rozvodneného toku. V drvivej väčšine prípadov však našli v tejto lokalite smrť, alebo padli do zajatia. Sovietski ženisti sa pokúsili postaviť cez Kysucu pontónový most, ale, ako som už spomínal, rieka bola vtedy veľmi rozvodnená, čo spôsobilo, že most sa neudržal pohromade a rozdelil sa na dve časti. Preto sa neskôr vybuďovala za pomoci občanov provizórna drevená mostná konštrukcia. Pri prechode po nej bol zasiahnutý jeden vojak ČA. Je zaujímavosťou, že oceľový most mal byť údajne už okolo 20. apríla ostreľovaný Sovietmi, ktorí tak chceli nemeckú obranu obcí na ľavom brehu Kysuce odrezať a prinútiť ku kapitulácii. Most však nebol zasiahnutý. S odhliadnutím na zničený most, prechod frontu mestom výraznejšie materiálne škody nenapáchal. Delostrelecká paľba bojovníkov plukovníka Vasilieva bola vedená z postavení v Radoli najmä na obranné pozície v Dubí. Tu mala, zhruba v miestach dnešného Mestského cintorína, palebné postavenie nemecká delostrelecká batéria, takže paľba išla mimo vtedajšieho osídlenia mesta. Pri oslobodzovaní Kysuckého Nového Mesta však boli aj straty na životoch. 30. apríla bol zabitý 45-ročný Adalbert Leutter, neskôr, 5. mája, zomrela 74-ročná Žofia Mindeková, pri ktorej mene je vo výpise z matriky uvedené „zasiahnutá frontovou strelou. Nie je jasné či zomrela na následky skôr utrpených zranení, alebo sa stala obeťou nejakej bojovej „šarvátky“, ktoré sa diali aj po oslobodení. Padli 4 „červenoarmejci“ a 24 Nemcov. V prípade nemeckých vojakov však skutočné počty padlých sú pravdepodobne vyššie, nakoľko tí svojich mŕtvych brali zo sebou, pokiaľ to bolo možné. Nerobili to z kresťanskej lásky, ale z taktických dôvodov, aby nepriateľ nezistil skutočné straty a nezískal tak prehľad o sile protivníka. Po oslobodení mesta pokračovali útvary 138. divízie smerom na západ na obce Rudinská, Nesluša a Ochodnica.

Použitá literatúra a pramene:

JAKUBÍK, Miroslav : *Kysuce vo svetle okrúhlych výročí*. Čadca : Kysucké múzeum v Čadci, 1974.

JANÍK, Mário : *Okres Kysucké Nové Mesto 1939 – 1945*. Rukopisný koncept.

MACÚŠ, Ľudovít : Ústne podanie pamätníka udalostí.

STRAŇAN, Milan : *Kysucké Nové Mesto*. Žilina : RUN, 2001.

Farský posol – novoročný zpravodaj farnosti KNM, 1946